

Hemşirelik Öğrencilerinde Kültürlerarası İletişim Kaygısı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Cevriye YÜKSEL KAÇAN ¹, Aylın PALLOŞ ²

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği AD

² Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD

Geliş Tarihi / Received: 03.06.2021, Kabul Tarihi / Accepted: 16.09.2021

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinde kültürlerarası iletişim kaygısı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. **Gereç ve Yöntem:** Çalışma, tanımlayıcı ve kesitsel türde planlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Türkiye’de bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü’nde öğrenim görmekte olan hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur (N=640). Örneklemi ise, %90 güven aralığı ve %5 hata payında, evreni bilinen örnekleme yöntemi ile 192 öğrenci olarak hesaplanmıştır. Verilerin toplanmasında Sosyodemografik Veri Toplama Formu, Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeği kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin %87.5’i kadın, %20.8’i birinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği’nden aldıkları toplam puanın 50.18±6.96, İletişim Becerileri Ölçeği’nden aldıkları toplam puanın ise 103.46±11.18 olduğu belirlenmiştir. Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçek puanı ile İletişim Becerileri Ölçek puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0.257$; $p<0.01$). Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre kültürlerarası iletişim kaygısı puanındaki 1 birimlik artış, iletişim becerisi puanını 0.41 puan azaltmaktadır ($\beta=-0.412$; $p<0.001$). **Sonuç:** Çalışma sonucumuza göre öğrenciler orta düzeyde kültürlerarası iletişim kaygısı yaşamaktadır. İletişim becerileri ise yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin kültürlerarası iletişim kaygısının azaltılması için desteklenmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, İletişim, Kaygı, Kültürlerarası, Öğrenciler.

Examination of the Relationship Between Intercultural Communication Apprehension and Communication Skills in Nursing Students

ABSTRACT

Objective: The aim of the study is to examine the relationship between intercultural communication anxiety and communication skills in nursing students. **Material and Methods:** The study is planned in descriptive and cross-sectional type. The universe of the study was composed of nursing students studying in the Nursing Department of the Faculty of Health Sciences of a state university in Turkey in the fall semester of the 2020-2021 academic year (n=640). Its sample was calculated as 192 students with 90% confidence interval and 5% standard error, using the sampling method with known universe. Sociodemographic Data Collection Form, Intercultural Communication Apprehension Scale and Communication Skills Scale were used to collect data. **Results:** Of the students 87.5% participating in the study are women and 20.8% are first grade students. It was determined that the total score the students got from the Intercultural Communication Apprehension Scale was 50.18 ± 6.96, and the total score they got from the Communication Skills Scale was 103.46±11.18. There is a significant negative correlation between the Intercultural Communication Apprehension Scale score and the Communication Skills Scale score ($r=-0.257$; $p <0.01$). According to the multiple linear regression analysis, a 1-unit increase in the intercultural communication anxiety score decreases the communication skill score by 0.41 points ($\beta=-0.412$; $p <0.001$). **Conclusion:** According to our study results, students have moderate level intercultural communication anxiety. Communication skills were found to be high. It is recommended that students be supported to reduce intercultural communication anxiety.

Keywords: Nursing, Communication, Anxiety, Intercultural, Students.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Cevriye YÜKSEL KAÇAN, Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Görükle Kampüsü Nilüfer/Bursa, Turkey

E-mail: cevriyekacan@uludag.edu.tr

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Yüksel Kaçan, C., & Palloş, A. (2022). Hemşirelik öğrencilerinde kültürlerarası iletişim kaygısı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(1):50-58. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.947779>

©Copyright 2022 by the Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi.

BAUN Sağ Bil Derg 2022 OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

İletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin bir başkasına aktarılması, bildirim ve haberleşme olarak tanımlanmaktadır (Korkut Owen ve Bugay, 2014). İletişim becerisi ise; bilişsel ve duyuşsal yeterlilik temelinde, insanların duygu ve düşünce alış verişini sağlayan sözlü ve ya sözsüz mesajlara duyarlılık olarak tanımlanabilir (Türken ve ark., 2016). Bir başka tanımla iletişim becerisi; sözlü ve sözsüz iletişime istekli olma, etkili dinleme, doğru geri bildirim verme, dili etkin kullanma, doğru beden dili kullanımı ve empati yeteneği gibi bir dizi sosyal becerinin iletişim sürecine adaptasyonu olarak da tanımlanabilmektedir (Uygun ve Arıkan, 2019). Günümüzde yaşanan birçok sorunun temelinde yanlış veya eksik iletişimin yattığı düşünüldüğünde, iletişim becerisinin insanların yaşam kalitesini doğrudan etkilediğini söylemek mümkün olmaktadır (Korkut Owen ve Bugay, 2014).

Sosyal bir varlık olan insanın, toplumsal ilişkilerini ancak iletişim yoluyla sürdürdüğü ve iletişimin insanın en temel ihtiyaçlarından biri olduğu bilinmektedir (Korkut Owen ve Bugay, 2014; Uygun ve Arıkan, 2019). Bu nedenle insanların, doğuştan itibaren iletişim becerilerini kazanmaları gerekmektedir. Özellikle meslek hayatında, insanlarla sürekli iletişim halinde olan; öğretmen, doktor, avukat, bankacı, polis, doktor ve hemşire gibi meslek gruplarında bu beceri daha fazla önem arz etmektedir (Milli ve Yağcı, 2016; Uygun ve Arıkan, 2019). İnsan ilişkilerini temel alan bu mesleklerin başında hemşirelik gelmektedir. Hemşireliğin temel felsefesi insana yardımdır. Yardım etmede temel amaç, karşılıklı güvene dayalı bir iletişim ve etkileşim içinde, hizmet verilen bireyi tanımak ve bakım gereksinimlerini tanımlamaktır (Ünsal, 2017). Yapılan çalışmalar, hemşirelerin etkili iletişim becerisi geliştirmesinin, hastalarda; hizmetten memnuniyetin, tedaviye uyumun ve iyileşme motivasyonunun artması gibi olumlu etkiler yarattığını göstermektedir (Başar ve ark., 2015; Söğüt ve ark., 2018). Hemşireliğin günün 24 saatinde hizmet sunan bir meslek olması ve hemşirelerin hastalar ile diğer sağlık ekibi üyelerinden daha çok zaman geçirmesi, etkili iletişim becerilerinin yüksek olmasını gerektirmektedir (Başar ve ark., 2015). Bu nedenle hemşirelik eğitiminde, bu bilince sahip öğrencilerin yetiştirilmesi ve hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerilerinin gelişmiş olması beklenmektedir (Söğüt ve ark., 2018).

Hemşirelerin etkili iletişim becerisinde, iletişimsel davranışları belirlemesi yönünden kültürel etkenlerin etkin rol oynadığı bilinmektedir (Söğüt ve ark., 2018). Bunlardan bir tanesi de kültürlerarası iletişimdir. Kültürlerarası iletişim, iletişim becerilerinin, hemşire tarafından hastanın/danışanın sözlü ve sözsüz anlatımlarını, kültürel değerlerini, bakım gereksinimlerini ve algılarını göz önüne alacak biçimde etkili ve kültürel yönden yetkin biçimde kullanılmalıdır (Seviğ ve Tanrıverdi, 2014). Kültürlerarası iletişim, hemşirelerin çok kültürlü ortamlarda sağlık bakım sürecini kolaylaştıran ve bakım kalitesini artıran en önemli kültürel yeterliliklerden birisidir (Söğüt ve ark., 2018). Fakat günümüzde, çok kültürlü ortamlarda çalışmak durumunda olan ve farklı kültürlerden bireylere sağlık hizmeti sunan hemşireler, kültürlerarası iletişim

sürecinde kültürel farklılıklardan dolayı hasta/hasta yakını veya ekip üyelerindeki bireylerle iletişim kurma konusunda isteksizlik ya da kaygı yaşayabilmektedirler (Jeffreys, 2016). Farklı kültürlerden gelen bireyler arasında kurulan iletişim sürecinde yaşanan bu kaygı, kültürlerarası iletişim kaygısı olarak adlandırılmaktadır (Bozkaya ve ark., 2010). Son yıllarda savaşlar, etnik çatışmalar, göç ve sağlık turizmi gibi nedenlerle hızlanan küreselleşme nedeniyle, farklı kültürlerle tanışmak ve karşılaşılan kültürel farklılıklar sonucu ortaya çıkan iletişim sorunları doğrultusunda, kültürlerarası iletişim kaygısı kavramı, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren ilgi gören bir kavram haline gelmiştir (Ay ve ark., 2018). Yapılan çalışmalarda kültürlerarası iletişim kaygısı yüksek olan kişilerin kültürlerarası etkileşime girme girişimlerinin daha düşük olduğu; bu durumun, kültürlerarası etkileşime girme potansiyeli yüksek olan veya kültürlerarası hizmet veren kişi/grup/meslek üyelerinin etkili iletişim kurması konusunda sorun teşkil edebileceği bildirilmektedir (Bozkaya ve ark., 2010; Neuliep ve McCroskey, 1997). Günümüzde, değişen ve globalleşen dünya düzlemi, çok kültürlü toplum yapılarının ortaya çıkmasıyla birlikte, sağlık hizmetlerinin bu kitlelere hizmet verecek yeterlilikte ve donanımda olma zorunluluğunu doğurmuştur (Jeffreys ve Dogan, 2012). Özellikle lisans düzeyinde profesyonel hemşirelik uygulamalarının sağlığı geliştirme ve yardım arama davranışlarını etkileyen inanç, değer, din, dil ve diğer sosyokültürel tutumlara olan farkındalık artmış (Aktaş ve ark., 2015); profesyonel hemşirelik uygulamaları için lisans düzeyinde mezunların sahip olması gereken yeterlilikler içerisinde kültürlerarası iletişime açık ve kültürel yeterlilikte bakım vermeye yönelik ilgi ön plana çıkmıştır (Bulduk ve ark., 2017). Bu nedenle etkili ve sürdürülebilir iletişimi sağlayabilmek için öğrencilerde kültürlerarası iletişim kaygısının olup olmadığının belirlenmesi mevcut durumun değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

İleride topluma hizmet verecek hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerilerinin ve kültürlerarası iletişim kaygılarının belirlenmesinin, hasta bakım kalitesinin artırılması ve olumlu sağlık çıktıları bakımından etkili olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinde kültürlerarası iletişim kaygısı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma kesitsel türde bir çalışmadır.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Türkiye’de bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü’nde öğrenim görmekte olan hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur (N=640). Örnekleme ise, %90 güven aralığı ve %5 hata payında, evreni bilinen örnekleme yöntemi ile 192 öğrenci olarak hesaplanmıştır. Örnekleme alınacak öğrenciler, tabakalı rastgele örnekleme yöntemi (tabaka ölçütü olarak eğitim görülen sınıflar kullanılmıştır) ile belirlenmiştir. Buna göre birinci sınıflardan 40 öğrenci, ikinci sınıflardan 49

öğrenci, üçüncü sınıflardan 54 öğrenci, dördüncü sınıflardan 49 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir (n=192). Çalışmanın yapıldığı fakültenin hemşirelik bölümünde eğitim; ilk üç yıl teorik ve uygulama, son yıl ise intörlük uygulaması şeklinde yürütülmektedir. Güz döneminde, birinci sınıf öğrencileri için zorunlu seçmeli ders olarak verilen “Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler” dersi, bahar döneminde ise ikinci sınıf öğrencileri için “İletişim Yöntemleri” ve “Kültürlerarası Hemşirelik” alan içi seçmeli dersleri bulunmaktadır.

Veri toplama

Veriler, öğrencilerden 30 Ekim 2020-30 Kasım 2020 tarihleri arasında Google formlar aracılığıyla çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Veri toplama aracı 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilere, araştırmanın amacı ve araştırmaya katılmanın tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olduğuna ilişkin bilgi ve çalışmaya katılmayı kabul edip etmemelerine ilişkin “evet/hayır” butonu yer almaktadır. Çalışmaya katılmaya onay veren öğrenciler ankete ulaşabilmiş ve anketi cevaplamışlardır. İkinci bölümde Sosyodemografik Veri Toplama Formu, üçüncü bölümde Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği, dördüncü bölümde ise İletişim Becerileri Ölçeği bulunmaktadır. Formların doldurulması için gerekli süre yaklaşık 10 dakikadır.

Veri toplama araçları

Veriler Sosyodemografik Veri Toplama Formu, Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeği ile toplanmıştır.

Sosyodemografik veri toplama formu: Araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan formda, öğrencilerin, cinsiyetini, sınıf düzeyini, algılanan gelir düzeyini ve farklı kültürler ile etkileşim deneyimlerini sorgulayan 10 soru bulunmaktadır (Söğüt ve ark., 2018; Uygun ve Arıkan, 2019).

Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği (KİKÖ): Neuliep ve McCroskey (1997) tarafından geliştirilen ölçeğin hemşirelik öğrencileri üzerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, Ay ve arkadaşları (2018) tarafından yapılmıştır. Orijinali 14 maddeden oluşan ölçeğin, Türkçe uyarlaması 13 madde (14. madde çıkarılmıştır) olarak tamamlanmıştır. Ölçek maddelerinden 2, 4, 6, 8, 11, 12, 13 ters kodlanan maddelerdir. Ölçek toplam puanı hesaplanırken;

1. adım: 1, 3, 5, 7, 9, 10. maddeler toplanır.
2. adım: 2, 4, 6, 8, 11, 12 ve 13 maddeler toplanır.
3. Toplam puan formülü: 1. adım toplam puanı + 2. adım toplam puanı alınır. Ölçekten alınacak maksimum puan 65, minimum puan ise 13'tür. Toplam puanın 32'nin altında kalması düşük kültürlerarası iletişim kaygısını, 52'nin üzerinde olması yüksek kültürlerarası iletişim kaygısını göstermektedir. Puanın 32-52 arasında olması orta seviyede bir kültürlerarası iletişim kaygısını ifade etmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır.

İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ): Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek, dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, kendini ifade etme (KIE), iletişim ilkeleri ve temel beceriler (IITB), iletişim

kurmaya isteklilik (IKI) ve etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim (EDSOİ) şeklinde adlandırılmıştır. Ölçekte beş dereceli (hiçbir zaman=1, her zaman=5) yanıt seçenekleri olan 25 madde yer almaktadır (IITB=10, KIE=4, EDSOİ=6, IKI=5). Toplam varyansın %45.95'inin açıklandığı araçta, bunun %13.43'ü İITB, %11.12'si KIE, %11.08'i EDSOİ ve %10.30'u İKI alt boyutlarıyla açıklanmaktadır. Ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.81 olarak bulunmuş ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna karar verilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına göre iç tutarlılık katsayıları ise; KIE için 0.78; İITB için 0.80; İKI için; 0.83 ve EDSOİ için ise 0.74 olarak hesaplanmıştır (Korkut Owen ve Bugay, 2014). Ölçeğin toplam puanı, madde puanlarının toplanmasıyla elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 125, minimum puan ise 25'tir. Ölçekten alınan puanın artması iletişim becerisinin olumlu yönde arttığını göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.91 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel analiz

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 23.0 (IBM Corp. Released 2015. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armonk, NY: IBM Corp.) istatistik paket programında yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Normal dağılım gösterdiği belirlenen veriler için iki grup karşılaştırmalarında t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. KİKÖ ve İBÖ arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ve Basit Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Basit doğrusal regresyon analizi öncesi verilerin normal dağılıma uygun olduğu Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir.

Araştırmanın etik yönü

Çalışmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı üniversitenin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 30 Eylül 2020 tarihli, 2020-08/03 sayılı etik kurul izni ve çalışmanın yürütüleceği fakültenin 16 Ekim 2020 tarihli, 45226392-605/E.1461 sayılı kurum izni alınmıştır. Bu çalışma, Helsinki Bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin %87.5'u kadın, %20.8'i 1. sınıf öğrencisidir. %17.7'sinin ekonomik durum algısı düşük, %51'i kendisinin sosyal bir birey olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin %75.4'u başka kültürden insanlarla bir arada bulunmuş, %13.5'inin yurt dışı deneyimi olmuştur. Farklı kültüre sahip insanlarla çalışmak ister misiniz sorusuna öğrencilerin %95.3'ü, farklı kültürden insanlarla yaşamak ister misiniz sorusuna ise %80.2'si “evet” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin %9.4'ü farklı kültürden hastalara bakım vermenin kaygı verici olduğunu, %11.5'i ise farklı kültürden hastalarla iletişim kurmanın kaygı verici olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %45.3'ünün yabancı dil bilme düzeyi “kötü”dür. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubunun sosyodemografik özellikleri

Özellikler	n (%)
Cinsiyet	
Kadın	168 (87.5)
Erkek	24 (12.5)
Sınıf düzeyi	
1. Sınıf	40 (20.8)
2. sınıf	49 (25.5)
3. sınıf	54 (28.1)
4. sınıf	49 (25.5)
Ekonomik durum algısı	
Düşük	34 (17.7)
Orta	156 (81.3)
Yüksek	2 (1.0)
Kendinizi sosyal bir birey olarak düşünüyor musunuz?	
Evet	98 (51.0)
Hayır	32 (16.7)
Kararsızım	62 (32.3)
Başka kültürden insanlarla bir arada bulundunuz mu?	
Evet	143 (74.5)
Hayır	49 (25.5)
Yurt dışı deneyiminiz oldu mu?	
Evet	26 (13.5)
Hayır	166 (86.5)
Farklı kültüre sahip insanlarla çalışmayı ister misiniz?	
Evet	183 (95.3)
Hayır	9 (4.7)
Farklı kültüre sahip insanlarla yaşamayı ister misiniz?	
Evet	154 (80.2)
Hayır	38 (19.8)
Farklı kültürden hastalara bakım vermek benim için kaygı vericidir.	
Katılıyorum	18 (9.4)
Kararsızım	52 (27.1)
Katılmıyorum	122 (63.5)
Farklı kültürden hastalarla iletişim kurmak benim için kaygı vericidir.	
Katılıyorum	22 (11.5)
Kararsızım	51 (26.6)
Katılmıyorum	119 (62.0)
Yabancı dil bilme düzeyi	
Kötü	87 (45.3)
Orta	90 (46.9)
İyi	15 (7.8)
Toplam	192 (100.0)

Öğrencilerin KİKÖ'den aldıkları toplam puan ortalamasının 50.18±6.96 (orta düzey) (1. sınıf: 49.77±6.96, 2. sınıf: 49.89±6.57, 3. sınıf: 50.53±7.76, 4. sınıf: 50.40±6.96); İBÖ'den aldıkları toplam puan ortalamasının 103.46±11.18 (yüksek) (1. sınıf: 107.97±9.23, 2. sınıf: 100.57±9.48, 3. sınıf: 100.87±13.33, 4. sınıf: 105.53±10.37) olduğu belirlenmiştir. Yapılan istatistiksel değerlendirmede öğrencilerin KİKÖ toplam puan ortalamasıyla; kendini sosyal bir birey olduğunu düşünme, başka kültürden insanlarla bir arada bulunma, farklı kültürden insanlarla

çalışmayı ve yaşamayı isteme, farklı kültürden hastalara bakım vermeyi kaygı verici bulma, farklı kültürden hastalarla iletişim kurmayı kaygı verici bulma ve yabancı dil bilme düzeyi değişkenleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). İBÖ toplam puan ortalamasıyla; cinsiyet, sınıf düzeyi ve kendini sosyal bir birey olduğunu düşünme değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). KİKÖ ve İBÖ puan ortalamalarının öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile karşılaştırılması Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. KİKÖ ve İBÖ puan ortalamalarının öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile karşılaştırılması.

Özellikler	KİKÖ (X±SS)	İBÖ (X±SS)
Cinsiyet		
Kadın	50.27±6.85	104.66±9.82
Erkek	49.54±7.86	95.08±15.93
t; p	0.481; 0.631	4.083; 0.000
Sınıf düzeyi		
1. sınıf (1)	49.77±6.96	107.97±9.23
2. sınıf (2)	49.89±6.57	100.57±9.48
3. sınıf (3)	50.53±7.76	100.87±13.33
4. sınıf (4)	50.40±6.96	105.53±10.37
F;p	0.135; 0.939	5.099; 0.002
Post-hoc*	-	(1-2) p=0.009 (1-3) p=0.010
Ekonomik durum Algısı		
Düşük	49.32±7.55	102.14±13.66
Orta	50.34±6.88	103.67±10.64
Yüksek	52.00±0.00	109.50±4.94
F;p	0.367; 0.693	0.552; 0.577
Kendinizi sosyal bir birey olarak düşünüyor musunuz?		
Evet (1)	52.29±6.85	105.97±9.63
Hayır (2)	48.62±7.15	99.62±14.10
Kararsızım (3)	47.64±6.02	101.46±10.98
F;p	10.342; 0.000	5.516; 0.004
Post-hoc*	(1-2) p=0.020 (1-3) p=0.000	(1-2) p=0.013 (1-3) p=0.031
Başka kültürden insanlarla bir arada bulundunuz mu?		
Evet	51.24±6.87	103.65±10.97
Hayır	47.08±6.34	102.89±11.85
t;p	3.730; 0.000	0.409; 0.683
Yaşamınız boyunca en az bir kez yurt dışı deneyiminiz oldu mu?		
Evet	50.26±8.01	106.07±10.48
Hayır	50.16±6.81	103.05±11.26
t; p	0.068; 0.949	1.284; 0.201
Farklı kültüre sahip insanlarla çalışmayı ister misiniz?		
Evet	50.49±6.84	103.74±1.00
Hayır	43.77±6.61	97.66±13.84
t; p	2.878; 0.004	1.600; 0.228
Farklı kültüre sahip insanlarla yaşamayı ister misiniz?		
Evet	52.73±6.87	103.69±11.24
Hayır	47.94±6.97	102.52±11.00
t; p	2.231±0.027	0.576; 0.565
Farklı kültürden hastalara bakım vermek benim için kaygı vericidir.		
Katılıyorum (1)	47.44±7.67	101.11±8.31
Kararsızım (2)	47.53±6.93	100.86±9.20
Katılmıyorum (3)	53.71±6.44	104.91±11.18
F;p	8.734; 0.000	2.891; 0.058
Post-hoc*	(1-3) p=0.033 (2-3) p=0.001 (1-2) p=0.037	-
Farklı kültürden hastalarla iletişim kurmak benim için kaygı vericidir.		
Katılıyorum (1)	47.00±6.85	101.09±11.16
Kararsızım (2)	47.29±6.43	102.03±8.54
Katılmıyorum (3)	52.86±6.61	104.51±12.09
F;p	12.006; 0.000	1.440; 0.240
Post-hoc*	(1-3) p=0.004 (2-3) p=0.000	-
Yabancı dil bilme düzeyi		
Kötü (1)	48.78±6.74	104.21±10.70
Orta (2)	50.95±6.71	102.15±11.60
İyi (3)	53.66±8.17	106.93±10.90
F;p	4.335; 0.014	1.545; 0.216
Çoklu Karşılaştırma*	(1-3) p=0.031	-
Toplam	50.18±6.96	103.46±11.18

KİKÖ= Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeği, İBÖ=İletişim Becerileri Ölçeği, X=Ortalama, SS=Standart Sapma, t=Student t testi, F=One Way ANOVA.

*Çoklu karşılaştırmada Bonferroni testi kullanılmıştır.

Çalışmada öğrencilerin KİKÖ'den aldıkları puan ile İBÖ'den aldıkları puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0.257$). KİKÖ ve İBÖ arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre kültürlerarası iletişim kaygısı puanındaki 1 birimlik artış, iletişim becerisi puanını 0.41 puan azaltmaktadır. KİKÖ ve İBÖ arasındaki basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. KİKÖ ve İBÖ arasındaki basit doğrusal regresyon analizi sonuçları.

Basit doğrusal regresyon modeli	Unstandardized		Standardized	t	p
	β	SH	β		
İBÖ					
KİKÖ	-0.412	0.113	0.257	3.660	0.000

$R^2=0.211$; Durbin Watson=1.987; F=13.393

TARTIŞMA

Hemşirelik kişilerarası ilişkiler yoluyla insana doğrudan hizmet veren bir meslektir. Bu nedenle etkili iletişim, kaliteli ve güvenli hasta bakımı verilmesinde temeldir. Hemşireler iletişim becerilerini kullanarak hastaların gereksinimlerini daha doğru saptayabilirler ve etkili bir bakım vererek hastalar üzerinde olumlu etkiler yaratabilirler (Erigüç ve ark., 2014). Ayrıca küreselleşme ve artan göç hareketi nedeniyle kültürel çeşitliliğin arttığı günümüzde, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası iletişim becerilerinin geliştirilmesi, kültüre özgü sözel ve sözel olmayan ifadelerin doğru olarak anlaşılabilmesi ve hastaların bakım gereksinimlerinin karşılanabilmesi açısından da önemlidir (Bulduk ve ark., 2017). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası iletişim kaygısı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, öğrencilerin İBÖ puan ortalaması 103.46 olarak belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan benzer çalışmalarda da öğrencilerin İBÖ puan ortalamalarının 97.7-102.5 arasında olduğu (Akçam ve ark., 2019; Aşcı ve ark., 2015; Erigüç ve ark., 2014) ve çalışma bulgularımız ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Çalışma sonucumuz sağlıklı/hasta birey/aile/toplum ile birebir etkileşim içinde olan/olacak hemşirelik öğrencilerinin yüksek iletişim becerisine sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda öğrencilerin KİKÖ puan ortalaması ise 50.18 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç öğrencilerin orta düzeyde kültürlerarası iletişim kaygısı yaşadıklarını göstermektedir. Farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmak her birey için zordur, ancak konu hasta bireyler olduğunda bu durum daha da zorlaşmaktadır. Her kültürdeki bireyler arasında yaygın olarak paylaşılan ve davranışlarının çoğuna rehberlik eden, hayata dair fikirler, inançlar, değerler vardır. İnsanlar mesajların kodlanması ve kodlarının çözülmesinden oluşan ortak bir sistem aracılığıyla birbirlerine bağlanırlar. Her kültür bunu kendi sözel ve sözel olmayan davranışları yoluyla yapar. Bu nedenle farklı kültürlerden bireyler birbirleriyle temasa geçtiğinde sorunlar ortaya çıkması

Tablo 3. KİKÖ ve İBÖ arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçları.

Pearson Korelasyon	İBÖ
KİKÖ	-0.257*

* $p<0.01$

beklenen bir durumdur. Kültürlerarası iletişim kaygısı sağlık çalışanları için bu sorunlardan biri olabilmektedir (Ulrey ve Amason, 2001). Bu çalışmada öğrencilerin KİKÖ'den aldıkları toplam puan ile İBÖ'den aldıkları toplam puan arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, iletişim becerileri yüksek olan öğrencilerin, kültürlerarası iletişim kaygılarının daha düşük olduğu (Tablo 3) ve yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre kültürlerarası iletişim kaygısının iletişim becerisinin önemli bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Bu sonuç, giderek çok kültürlü bir hal alan toplumlarda sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olan ve hastalarla uzun süre iletişim halinde olan hemşirelerin, sağlıklı ve etkili iletişim becerilerini sürdürdürebilmelerinde kültürlerarası iletişim kaygılarının azaltılmasının önemli bir rol oynadığı şeklinde yorumlanmıştır. Ulrey ve Amason (2001)'un çalışmasında da çalışma bulgularımızla benzer olarak kendilerini kültürel olarak duyarlı veya kültürlerarası iletişim açısından yeterli olarak algılayan sağlık hizmeti sunucularının kültürlerarası karşılaşmalarda daha az kaygı yaşadıkları saptanmıştır (Ulrey ve Amason, 2001).

Literatürde kadın ve erkeklerin iletişim biçimlerinin farklı olduğu; farklı kültürel, etnik ve dini geleneklerden gelen kadın ve erkek öğrencilerin farklı rol beklentileri ve cinsiyet normları olduğu; birey/aile/toplumun da bakım vericilerle ilgili belirli cinsiyet beklentileri olduğu ifade edilmektedir (Şahin, 2019). Bu çalışmada kadınların İBÖ toplam puan ortalaması ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan istatistiksel değerlendirmede kadın öğrencilerin puanı erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Hemşirelik öğrencileri (Akçam ve ark., 2019; Aşcı ve ark., 2015) ve hemşireler (Öktem, 2019) ile yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar rapor edilmiştir. Bu sonuçların, kadınların gelişimsel özellikleri ve kadına atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Çalışma bulgularımızdan farklı olarak Erigüç, Eriş ve Kabalcıoğlu'nun (2014) çalışmasında ise öğrencilerin cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırmada kadın

öğrenciler ile erkek öğrencilerin iletişim becerileri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (Erigüç et al., 2014). Kadın ve erkek öğrencilerin KİKÖ puan ortalamaları incelendiğinde, kadın ve erkek öğrencilerin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 2). Bu sonucun kadın ve erkek öğrencilerin benzer düzeyde kültürlerarası iletişim kaygısı yaşadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Lin ve Rancer'in (2003) çalışmasında ise, erkeklerin kültürlerarası iletişim konusunda daha fazla kaygı duydukları ve kadınlardan daha az kültürlerarası iletişim kurmaya istekli oldukları saptanmıştır (Lin ve Rancer, 2003).

Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerdeki iletişim becerilerinin gelişmesi ve farklı kültürlerden hastalara bakım veren öğrencilerin kültürlerarası iletişim kaygılarının azalması hedeflenen bir değişimdir. Bu çalışmada, öğrencilerin KİKÖ'den aldıkları toplam puan ortalamasının öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği (Tablo 2). Bu sonuç kültürlerarası iletişim kaygısının öğrencilere verilen eğitimden ve deneyimlerinden etkilenmediği şeklinde yorumlanmıştır. Öğrencilerin İBÖ'den aldıkları toplam puan ortalamasının öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterdiği (Tablo 2); birinci sınıf öğrencilerinin İBÖ puan ortalamasının diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, birinci sınıf öğrencilerinin iletişim puan ortalamalarının daha yüksek olmasında güz döneminde zorunlu seçmeli olarak aldıkları "Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler" dersinin etkili olabileceği ve zamanla öğrencilerin iletişim becerilerinin azalma eğiliminde olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Araştırma bulgularımızdan farklı olarak, yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin İBÖ puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği rapor edilmiştir (Akçam ve ark., 2019).

Çalışmamızda kendini sosyal bir birey olarak gören öğrencilerin iletişim becerileri yüksek bulunurken, kültürlerarası iletişim kaygıları da yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Kendini sosyal bir birey olarak algılayan öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Ancak kendini sosyal olarak algılayan ve iletişim becerileri de yüksek olan öğrencilerin farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurarken kaygı yaşamaları gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde farklı kültürlerden bireylere bakım verecek olan hemşirelik öğrencileri için istenen bir durum değildir. Bu sonuçlar kültürlerarası iletişim kaygısının üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatürde yükseköğrenimlerini kendi ülkelerinin dışında sürdüren öğrencilerin çeşitli zorluklarla karşılaşabilecekleri belirtilmektedir (Abaslı ve Polat, 2019). Bu çalışmada öğrencilerin yaşamları boyunca en az bir kez yurt dışı deneyimi yaşamaları ile kültürlerarası iletişim kaygıları ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (Tablo 2). Öğretmen adayı öğrenciler ile yapılan bir çalışmada da yurt dışında bulunma deneyiminin öğrencilerin

kültürel duyarlılıklarını etkilemediği belirlenmiştir (Yurtseven ve Altun, 2015). Yapılan başka bir çalışmada ise seyahat gibi kısa süreli yurt dışı deneyiminin hemşirelik öğrencilerinin kültürel yeterliliklerini etkilemediği, ancak 6 aydan daha uzun süre yurt dışı deneyiminin olması, yurtdışında yaşayan akrabalarının olması, başka kültürlerden arkadaş/koşularının olması gibi farklı kültürlerdeki bireylerle doğrudan temas veya doğrudan ilişkinin hemşirelik öğrencilerinin kültürel yeterliliklerini daha fazla etkilediği saptanmıştır (Choi ve Kim, 2018). Çalışma sonucumuzun, yurt dışı deneyimi olan öğrencilerin farklı bir ülkede bir yabancı olarak diğer insanlarla uzun bir süre doğrudan temas veya doğrudan ilişki kurma deneyimi yaşamamış olma ihtimallerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasında meydana gelen kültürel değişimler, toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi, yükseköğretim sistemini de etkilemiş, ülkeler arası öğrenci hareketliliğinin artması farklı kültürlerden öğrencileri de bir araya getirmiştir (Abaslı ve Polat, 2019; Choi ve Kim, 2018). Dünya'da olduğu gibi Türkiye'deki üniversitelerdeki eğitim olanaklarından yararlanmak için Türkiye'ye gelen ve benzer şekilde Türkiye'den farklı ülkelere giden öğrenciler olmaktadır (Abaslı ve Polat, 2019). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun farklı kültürlerden insanlarla bir arada bulunduğu; farklı kültürlerle sahip bireylerle çalışmayı ve yaşamayı istedikleri saptanmıştır (Tablo 1). Ancak farklı kültürlerle sahip bireylerle bir arada bulunan, onlarla çalışmayı ve yaşamayı isteyen öğrencilerin daha fazla kültürlerarası iletişim kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir (Tablo 2). Farklı çalışmalarda ise farklı kültürlerle etkileşimde bulunan ve farklı kültürlerle etkileşimini olumlu olarak algılayan öğrencilerin kültürlerarası iletişimin önemli bir bileşeni olan kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Bulduk ve ark., 2017; Choi ve Kim, 2018). Bu çalışmadaki sonuçlar öğrencilerin farklı insanları tanımaya istekli olduğunu göstermekle birlikte, yaşanabilecek dil problemleri, farklı kültürlerdeki bireylerin gereksinimleri, kültürel yapıları konusundaki bilgi eksiklikleri nedeniyle öğrencilerin kaygı yaşıyor olabileceğini düşündürmüştür. Literatürde farklı kültürlerden hastalara bakım vermenin ve iletişim kurmanın hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalığını arttırdığı ve mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağladığı ifade edilmektedir (Aktaş ve ark., 2015). Bu çalışmada farklı kültürden hastalara bakım vermenin ve onlarla iletişim kurmanın kaygı verici olmadığını ifade eden öğrencilerin KİKÖ puan ortalamaları daha yüksek olduğu, dolayısıyla kültürlerarası iletişim kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 2). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada memleketi farklı olan öğrencilerin %53'ünün hasta bakımında olumlu etkileri olacağı için, eğitimleri sırasında buldukları şehrin kültürel özelliklerini öğrendiği, %91.2'sinin hasta bakımı sürecinde hastanın kültürel özelliklerini dikkate aldığı rapor edilmiştir (Ceylantekin ve Öcalan, 2016). Yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde; öğrencilerin kültürel yeterliliklerini

geliştirmek için daha fazla bilgiye ihtiyaç duydukları (Hultsjö ve ark., 2019), hemşirelerin/öğrenci hemşirelerin farklı kültürden bireyler ile iletişim sorunu yaşadığı, kültürel açıdan yetersiz hissettiği (Ayaz ve ark., 2010; Karakuş ve ark., 2013; Tuzcu, 2014) ve çoğunluğunun bu konuda eğitim almadığı bildirilmiştir (Choi ve Kim, 2018; Karakuş ve ark., 2013; Tuzcu, 2014). Çalışma sonucumuzun öğrencilerin hasta bakımında kültür merkezli bir yaklaşımı uygulamaya yansıtamaları ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Dil, bir toplumun ve grubun üyeleri tarafından paylaşılan ortak simgesidir. Bu nedenle dil, konuşma dili farklı olan farklı kültürlerin üyeleriyle en temel düzeyde anlaşılabilmenin ve onları anlayabilmenin temel unsurunu oluşturmaktadır (Bulduk ve ark., 2017). Ayrıca literatürde yabancı bir dil konuşmanın, etkileşim kurarken öğrencilerin özgüvenlerini arttırdığı ve bu durumun hasta bakımına olumlu bir katkı sağladığı belirtilmektedir (Jeffreys ve Dogan, 2012). Literatürden farklı olarak bu çalışmada yabancı dil bilme düzeyini iyi olarak tanımlayan öğrencilerin kültürlerarası iletişim kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrenciler ile yapılan çeşitli çalışmalarda yabancı dil bilmenin kültürel duyarlılığı etkileyen bir faktör olduğu gösterilmekle birlikte (Aktaş ve ark., 2015; Bulduk ark., 2017), kültürlerarası iletişim kaygı puanını nasıl etkilediğine ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır.

SONUÇ

Çalışmamızda öğrencilerin kültürlerarası iletişim kaygısının orta düzeyde, iletişim becerilerinin ise yüksek olduğu belirlenmiştir. Kültürlerarası iletişim kaygısı puanı ile iletişim becerisi puanı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmamızda yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre Kültürlerarası İletişim Kaygısı Ölçeğinin İletişim Becerileri Ölçek puanı üzerinde yordayıcı etkisi olduğu, kültürlerarası iletişim kaygısı puanındaki 1 birimlik artışın, iletişim becerisi puanını 0.41 puan azalttığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin kültürlerarası iletişim kaygılarını azaltmak için desteklenmeleri ve kültürlerarası iletişim kaygısının nedenlerinin nitel yöntemlerle desteklenerek açıklanmaya çalışılması önerilmektedir. Kültürlerarası iletişim kaygısının azaltılması iletişim becerisini de olumlu yönde etkileyecektir.

Çalışmanın sınırlılıkları

Bu çalışmanın sonuçlarının, çalışmanın yürütüldüğü üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri ile sınırlı olması nedeniyle tüm hemşirelik öğrencilerine genellenemez olması, araştırmanın sınırlılığıdır.

Çıkar çatışması

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Yazar katkıları

Plan, tasarım: CYK, AP; **Gereç, yöntem ve veri toplama:** CYK, AP; **Analiz ve yorum:** CYK; **Yazım ve eleştirel değerlendirme:** CYK, AP.

KAYNAKLAR

- Abaslı, K., ve Polat, Ş. (2019). Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Kültürel Zekâya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 193–202. <https://doi.org/10.18506/anemon.419526>
- Akçam, A., Kanbay, Y., ve Işık, E. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 74–92. <https://doi.org/10.22466/acusbd.599137>
- Aktaş, D., Ertuğ, N., & Öztürk, E. (2015). Investigation into intercultural sensitivity among nursing students at a university in Turkey. *The New Educational Review*, 40(2), 48–57. <https://doi.org/10.15804/tner.2015.40.2.04>
- Aşçı, Ö., Hazar, G., ve Yılmaz, M. (2015). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ve ilişkili değişkenler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 160–165. <https://dergipark.org.tr/en/pub/acusaglik/issue/61309/914406>
- Ay, E., Kavuran, E., & Turkoglu, N. (2018). Intercultural Communication Apprehension Scale (PRICA): Validity and Reliability Study in Turkish. *International Journal of Caring Sciences*, 11(3), 1638–1646. www.internationaljournalofcaringsciences.org
- Ayaz, S., Bilgili, N., & Akın, B. (2010). The transcultural nursing concept: a study of nursing students in Turkey. *International Nursing Review*, 57(4), 449–453. <https://doi.org/10.1111/j.1466-7657.2010.00817.x>
- Başar, G., Akin, S., ve Durna, Z. (2015). Hemşirelerde ve Hemşirelik Öğrencilerinde Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 125–147.
- Bozkaya, M., Erdem, İ., ve Öz, A. (2010). Kültürlerarası İletişim Kaygısı: Anadolu Üniversitesi Erasmus Öğrencileri Değişim Programı Örneği. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 29–42. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/212136>
- Bulduk, S., Usta, E., ve Dinçer, Y. (2017). Kültürlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 73–77. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/351987>
- Ceylantekin, Y., ve Öcalan, D. (2016). Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalığı ve Kültürlerarası Hemşirelik Dersine Yönelik Düşünceleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 45–53. <http://sbd.gumushane.edu.tr/media/uploads/sbd/articles/5.4.a.364.pdf>
- Choi, J. S., & Kim, J. S. (2018). Effects of cultural education and cultural experiences on the cultural competence among undergraduate nursing students. *Nurse Education in Practice*, 29, 159–162.

- Erigüç, G., Eriş, H., & Kabalacıoğlu, F. (2014). Emotional intelligence and communication skills of nursing students: example of Harran University School of Health. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(2), 398–412. <https://doi.org/10.15345/iojes.2014.02.013>
- Hultsjö, S., Bachrach-Lindström, M., Safipour, J., & Hadziabdicc, E. (2019). Cultural awareness requires more than theoretical education” – Nursing students’ experiences. *Nurse Education in Practice*, 39, 73–79. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2019.07.009>
- Jeffreys, M. R. (2016). *Teaching Cultural Competence in Nursing and Health Care: Inquiry, Action, and Innovation* (3rd ed.). Springer Publishing Company. http://lghttp.48653.nexcesscdn.net/80223CF/springer-static/media/samplechapters/9780826119964/9780826119964_chapter.pdf
- Jeffreys, M. R., & Dogan, E. (2012). Evaluating the Influence of Cultural Competence Education on Students’ Transcultural Self-Efficacy Perceptions. *Journal of Transcultural Nursing*, 23(2), 188–197. <https://doi.org/10.1177/1043659611423836>
- Karakuş, Z., Babadağ, B., Abay, H., Akyar, İ., & Şenol Çelik, S. (2013). Nurses’ Views Related to Transcultural Nursing in Turkey. *International Journal of Caring Sciences*, 6(2). www.internationaljournalofcaringsciences.org
- Korkut Owen, F., ve Bugay, A. (2014). İletişim Becerileri Ölçeği’nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 51–64. <https://doi.org/10.17860/efd.95021>
- Lin, Y., & Rancer, A. S. (2003). Sex differences in intercultural communication apprehension, ethnocentrism, and intercultural willingness to communicate. *Psychological Reports*, 92(1), 195–200. <https://doi.org/10.2466/pr0.2003.92.1.195>
- Milli, M. S., ve Yağcı, U. (2016). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 286–298. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.28551-304635>
- Neuliep, J., & McCroskey, J. (1997). The development of intercultural and interethnic communication apprehension scales. *Communication Research Reports*, 14(2), 145–156.
- Öktem, M. (2019). *Hemşirelerin Duygusal Zekâ Düzeyleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Beykent Üniversitesi.
- Seviğ, Ü., ve Tanrıverdi, G. (2014). *Kültürlerarası Hemşirelik* (1. Baskı). Akademi Yayıncılık.
- Söğüt, S., Cangöl, E., ve Dinç, A. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *Social Science Studies*, 6(2), 272–280. https://www.researchgate.net/publication/326147652_Hemşirelik_Oğrencilerinin_Iletisim_Beceri_Duzeylerinin_Belirlenmesi#fullTextFileContent
- Şahin, M. (2019). Kültür Aktarımında Toplumsal Cinsiyetin Rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 6(11), 234–249. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/725821>
- Türken, H., Es, B., ve Çalım, S. İ. (2016). Öğrenci Ebelerin Duygusal Zekaları İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 448–452. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbusbed/issue/26662/280088>
- Tuzcu, A. (2014). Göç alan Antalya ilinde hemşirelik öğrencilerinin kişisel olarak ve uygulama alanında göçle gelen bireylere bakım verirken yaşadığı sorunlar. *Journal of Human Sciences*, 11(1), 535–550. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2675>
- Ulrey, K. L., & Amason, P. (2001). Intercultural Communication Between Patients and Health Care Providers: An Exploration of Intercultural Communication Effectiveness, Cultural Sensitivity, Stress, and Anxiety. *Health Communication*, 13(4), 449–463. https://doi.org/10.1207/s15327027hc1304_06
- Ünsal, A. (2017). Hemşireliğin Dört temel Kavramı: İnsan, Çevre, Sağlık&Hastalık, Hemşirelik. *Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 11–25. https://sbdergi.ahievran.edu.tr/makaleler/8aijpe_tammetin.pdf
- Uygun, K., ve Arıkan, A. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2256–2281. http://www.tekederigi.com/Makaleler/1434380090_17uygunYENİ.pdf
- Yurtseven, N., & Altun, S. (2015). Intercultural sensitivity in today’s global classes: Pre-service teachers’ perceptions. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 2(1), 49–54. http://www.ejecs.org/index.php/JECS/article/view/19/pdf_5